

(3–) 4 (–5) pouzdrá čihovitá tobolka, pukající chlopněmi. Semena elipsoidní, s blanitým osemením na povrchu síťovaným, hnědá. — Asi 70 druhů, okrajově v j. a jv. Evropě a na Kavkaze, převážně ve v. Asii (zasahují do v. Himálaje); Severní a Střední Amerika. — Entomogam. Alogam.

V ý z n a m : Běžně pěstované okrasné keře v zahradách a parcích, kde se vysazují do větších keřových skupin, na svahy, jako výplňové a maskovací porosty, mohou se použít i do živých plotů.

1. *Philadelphus coronarius* L. — pustoryl věncový
Tab. 87/4

Philadelphus coronarius LINNAEUS Sp. Pl. 470, 1753.

Keře 2–4 m vys., větve vzpřímené, široce vystoupavé. Kořeny větvené, mělce rostoucí. Letorosty žlutavě hnědé, řídce roztr. chlupaté až lysé, starší větve tmavohnědé s lístkovitě se odlupující borkou. Listy vejčité až široce vejčité, 4–8 (–10) cm dl., na bázi široce klínovité, na vrcholu dlouze zašpičatělé, zubaté, v dol. třetině až téměř celokrajné, na spodní straně jen na žilkách nebo v paždí žilek chlupaté. Hrozny 5–7květé, květní stopky lysé nebo pýřité. Květy 2,5–3,5 cm v průměru, silně vonné; kališní lístky vejčité, lysé; korunní lístky široce vejčité, na vrcholu zaokrouhlené, nažloutle bílé. VI–VII. Ff.

$2n = 26$ (extra fines)

Pochází pravděpodobně z j. a jv. Evropy (od

Itálie po Kavkaz). V 18. století se již obecně vysazoval do zahrad, v 19. stol. a hlavně v 1. třetině 20. stol. se často používal ke šlechtění; trvalou součástí zahradnických školek je i v dnešní době.

Poznámka: V současném pěstovaném sortimentu se kromě kultivarů udržují i původní druhy a někteří mezidruhová kříženci. V československých školkách se vyskytuje asi 8–15 kultivarů, druhů a kříženců pustorylů, mezi cennější křížence a druhy (užívané i ke šlechtění) patří: *Philadelphus inodorus* L. var. *grandiflorus* (WILLD.) A. GRAY, *P. × virginalis* REHDER, *P. × lemoinei* LEMOINE, *P. microphyllus* A. GRAY, *P. pubescens* LOISEL., *P. × purpureo-maculatus* LEMOINE, *P. × cymosus* REHDER, *P. × polyanthus* REHDER. Jednotlivé taxony se od sebe liší především výškou a celkovým habitem keře, tvarovou rozmanitostí a počtem květů (rozdíly v barvě jen minimální), vůní a nástupem i délkou trvání kvetení.

Zplanělé pustoryly se vyskytují např. v ruderalizovaných křovinách, lesících, kulturních lemech apod.

2. *Deutzia* THUNB. — trojpek

Deutzia THUNBERG Nov. Gen. Pl. 1: 19, 1781.

Lit.: REHDER A. (1913): Die Gattung *Deutzia*. Möllers Deutsch. Gärtner. Z. 28: 7–9, 15–17, 25–26. — ZAIKONNIKOVA T. I. (1966): Dejicii — dekorativnyje kustarniki. Monografija roda *Deutzia* Thunb. Leningrad. — STYER C. H. et STERN W. L. (1979): Comparative anatomy and systematics of woody Saxifragaceae: *Deutzia*. Bot. J. Linn. Soc. 79/4: 291–319.

Opadavé, zřídka vždyzelené keře, řídce větvené, větve vzpřímené. Listy vstřícné, krátce řapíkaté, celistvé, pilovité, často drsně chlupaté, žlutavé, světle až tmavě zelené. Květy v latách nebo vrcholících, řidčeji jednotlivé, většinou na konci postranních větví, bílé, nažloutlé, bělavě růžové až růžové, zřídka (pouze u některých kultivarů) plnokvěté. Koruna zvonkovitého tvaru, kališních i korunních lístků 5, tyčinek 10 (zřídka 12–15), nitky ploché, široké, dvouzubé. Semeník spodní, čnělky 3–4, volné, blizny rozšířené, koncové nabo sbíhavé na bok čnělky. Plod 3–5pouzdrá kulovitá tobolka, pukající chlopněmi; semena elipsoidní, zploštělá, na vrcholu křídlatá, s blanitým, na povrchu síťovaným osemením. — Asi 70 druhů od v. Asie až po Himálaj; Filipíny, Mexiko. — Entomogam. Alogam.

V ý z n a m : Okrasné dřeviny pro parky i zahrady; používají se do větších skupin, volně rostoucích živých plotů i jako solitéry.

- 1a Keře až 2,5 m vys. Listy až 14 cm dl., na bázi zaokrouhlené, na vrcholu zašpičatělé, po obou stranách drsně chlupaté. Kalich za plodu většinou opadavý **1. *D. scabra***
b Keře až 1 m vys. Listy až 7 cm dl., na bázi klínovité, na vrcholu dlouze špičaté, na svrchní straně roztr. chlupaté, na spodní straně ± lysé. Kalich vytrvalý **2. *D. gracilis***

1. *Deutzia scabra* THUNB. — trojpek drsný
Tab. 87/3

Deutzia scabra THUNBERG Fl. Jap. 185, 1784.

Keře 1,0–2,5 m vys. Kořeny hustě větvené, rozprostřené, mělce rostoucí. Letorosty červenohnědé až hnědé, s hvězdicovitými chlupy, starší větve tmavohnědé nebo šedohnědé s odlupující se

borkou. Listy vejčité až vejčité kopinaté, 5–10 (–14) cm dl., na bázi zaokrouhlené, na vrcholu zašpičatělé, vroubkované, na obvodu osténkaté, tmavě zelené, na svrchní i spodní straně ± hustě drsně chlupaté, chlupy hvězdicovité s 10–15 větvemi. Květy 1,5–3,0 cm v průměru, v úzkých latách (6–) 8–14 cm dl., bílé nebo

zevně narůžovělé; kalich za plodu většinou opadavý. VI—VII. Ff.

$2n = 130$ (extra fines)

Druh hojně pěstovaný v parcích. Pochází z Japonska a Číny. V Evropě od r. 1822, u nás poprvé na Hluboké v r. 1865. Pěstují se rostliny odpovídající rostlinám ve volné přírodě i kultivary; jsou perspektivní pro městskou zeleň.

2. *Deutzia gracilis* SIEB. et ZUCC. — trojpek štíhlý

Deutzia gracilis SIEBOLD et ZUCCARINI Fl. Jap. 1: 22, 1835.

Keře 0,5—1,0 m vys. Letorosty lysé. Listy podlouhle kopinaté, 3—7 cm dl., na bázi klínovité, na vrcholu dlouze špičaté, nepravidelně pilovité, na svrchní straně roztr. chlupaté, chlupy hvězdovité, na spodní straně ± lysé, svěže zelené. Květy 1,5—2,0 cm v průměru, v latách nebo hroznech 4—9 cm dl., čistě bílé; kalich vytrvalý. V—VI. Ff.

$2n = 26$ (extra fines)

Nezřídka pěstován v parcích. Pochází z Japonska. V Evropě od r. 1840, u nás poprvé na Hluboké v r. 1865. Perspektivní dřevina pro městskou zeleň.

82. *Crassulaceae* DC. — tlusticovité*)

Syn.: *Sempervivoideae* JUSS.

Lit.: PRAEGER L. L. (1921): An account of the genus *Sedum* as found in cultivation. J. Roy. Hort. Soc. 46: 1—314. — BERGER A. (1930): *Crassulaceae*. In: ENGLER A. et PRANTL K., Die natürlichen Pflanzenfamilien, ed. 2, 18a: 352—483. Leipzig. — FRÖDERSTRÖM H. (1930—1932, 1935): The genus *Sedum* L. Acta Horti Gothoburg. 5, append.: 1—66, 1930; 6, append.: 1—111, 1931; 7, append.: 1—126, 1932; 10, append.: 1—262, 1935. — HUBER H. (1961): *Crassulaceae*. In: HEGI G., Illustrierte Flora von Mittel-Europa ed. 2, 4/2 A: 62—125. München. — OHBA H. (1978): Generic and infrageneric classification of the Old World Sedoideae. J. Fac. Sci. Univ. Tokyo, sect. III, 12: 139—198. — GRULICH V. (1984): Generic division of Sedoideae in Europe and the adjacent regions. Preslia 56: 29—45. — BÖTTCHER W. et JÄGER E. J. (1984): Zur Interpretation der Verbreitung der Gattung *Sedum* L. s. l. (*Crassulaceae*) und ihrer Wuchsformtypen. Wiss. Z. Univ. Halle 33: 127—141.

Vytrvalé nebo jednoleté dužnaté byliny, výjimečně polokeře. Listy střídavé, vstřícné, přeslenité nebo v kompaktních růžicích, dužnaté, nedělené; palisty chybějí. Květenství zpravidla koncové, vrcholičnaté (kytkovité) nebo složené z vidlanu a vijanů, řidčeji latnaté, hroznovité nebo květy jednotlivé v úžlabí listů. Květy oboupohlavné nebo vz. jednopohlavné (pak rostliny dvoudomé), ± pravidelné, různobalné, 3—20četné; kališní lístky neopadavé; korunní lístky volné, vz. až do poloviny srostlé, zřídka zakrnělé; tyčinky v počtu květních obalů nebo ve dvojnásobném počtu, v jednom kruhu (episepální) nebo častěji ve dvou kruzích (vnější epipetalní); prašníky introrzní; pylová zrna 3kolpátní; gynecium apokarpní, plodolisty v počtu květních obalů, často v dol. části srostlé, na bázi se šupinkovitými nektarii; placentace parietální; vajíček mnoho, vz. pouze 1—3, obrácená, dvouobalná. Plody měchýřky. Semena velmi malá, s tenkým nebo chybějícím endospermem. Klíček malý, s 2 dělohami. — Asi 40 rodů (1500 druhů) s těžištěm rozšíření v mírném pásu s. polokoule a v j. Africe. Všechny druhy jsou sukulentní.

Poznámka 1: Mezi význačné látky čeledi patří sacharid sedoheptulos, hojně rozšířené jsou také piperidinové alkaloidy, zvl. sedamin (slabě toxický). Zástupci čeledi jsou také charakterizováni hromaděním organických kyselin, zvl. jablečné, citrónové a isocitrónové a jejich solí, podobně jako všechny tzv. C_4 rostliny.

Poznámka 2: Termín pachlopeň se vztahuje na část měchýřky, která je oddělena od jeho okraje zřetelnou podélnou rýhou, souběžnou s adaxiálním švem. Pachlopeň mohou být v době zralosti zdužené, zpravidla jsou při pohledu shora ploše rozevřené.

1a Listy vstřícné, křížmostojné, na bázi srostlé; květy jednotlivé, ± přisedlé v úžlabí listů, 4četné; korunní lístky, pokud jsou vyvinuty, 1,0—1,5 mm dl.; tyčinky v jednom kruhu. Rostliny jednoleté, 1—5 cm vys., rostoucí ve vodě nebo na vlhkých, periodicky zaplavovaných písčích

1. *Tillaea*

b Listy střídavé, vstřícné nebo v přeslenech, na bázi volné; květy v koncovém květenství, přisedlé nebo stopkaté, 4—20četné; korunní lístky alespoň 3 mm dl., vz. v jednopohlavných květech redukované; tyčinky ve dvou, výjimečně v jednom kruhu. Rostliny zpravidla vytrvalé, vyšší, rostoucí nejčastěji na sušších stanovištích 2

2a Sterilní rostliny bezlodyžné, tvořící hustou, ± kulovitou růžici 3

b Sterilní rostliny se zřetelně vyvinutými lodyhami 5

3a Rostliny silně šedobíle ojněné, zcela lysé; květonosné lodyhy vyrůstají z paždí listů

11. *Echeveria*

*) Zpracoval V. Grulich

Tab. 87: 1 *Hydrangea macrophylla*, 1a – květ. – 2 *H. arborescens*, 2a – květ. – 3 *Deutzia scabra*, 3a – květ. – 4 *Philadelphus coronarius*.

